

האמירות של בוכארה – הפרוטקטוראט של האימפריה הרוסית – בשנים 1785-1920

הבירה: העיר בוכרה

שפות: פפרסית, אוזבקית, בוכורי

דתות: אסלאם סוני, סופיות מבית מדרשו של נכ'שבנדי מת 1398, יהדות

מימשל: מלוכה

(אמיר: ראשון – מיר מאסום שאה מורד (1785-1800)

(אחרון – עלים ח'אן (1911-1920)

האמירות נוסדה בשנת 1785

הכיבוש של הצאר הרוסי -1868

האמירות הופכת לפרוטקטורט רוסי – 1873

- מהפיכת אוקטובר ובריחת האמיר

1920

האמירות של בוכרה

נוסדה רשמית עם עלותו לכס המלוכה (Tajik: *Амораму Бухоро*)

**ששלטה באמירות הבוכרית (Manghit השושלת המאנה'יתית
1920-1785))**

שנות מלכותו	תעתיק שמו	שם האמיר
1785 - 1799	Shah Murad Khan	שאה מוראד ח'אן

1799 - 1826	Haydar Tura Khan	שאה חידר טורא ה'אן
January - March 1826	Husayn Khan	חוסייין ה'אן
March - 22 March 1826	'Umar Khan	עמר ה'אן
1826-1860	Nasr Allah Bahadur Khan	נאצר אללה באהאדור ה'אן
1860 - 1885	Muzaffar ad-Din Bahadur Khan	מוזאפאר אד-דין באהאדור ה'אן
1885-1911	'Abd al-Ahad Khan	עבד אל-אהד ה'אן
1911 - 30 August 1920	Muhammed Alim Khan	מחמד עליים ה'אן

[edit] List of Emirs of the Dynasty (1785-1920)

(1799-1785)

- ()
-
-
-)

[edit] References

1. ^ Soucek, Svat, *A History of Inner Asia*, (Cambridge University Press:2000), page 180.

1. השושלת השאיבנידית (Shaibani)

אמירות בוכרה במרכז אסיה התקיימה בין השנים 1785-1920. היא שלטה בשטח שכבשה בין הנהרות אמו-דאריה לסיר-דאריה, המוכרת בשמה העתיק טרנסאוקסניה (Mawarannahr-מעבר לנהר), או טוראן. הטריטוריה השתרעה לאורך האפיק של נהר הזרפשאן והמרכזים העירוניים של האמירות היו הערים סמרקנד והבירה בוכרה. האמירות עמדה בעימותים מתמשכים עם החאנות של חיווה בנווה המדבר של ח'ורזם (Khwarezm) ושל החאנות של קוקנד בעמק פרגאנה.

אמירות בוכרה נוסדה רשמית בשנת 1785 עם עלייתו לכס השושלת המנע'יתית (Manghit) של שאה מוראד. לאחר מותו של נאדיר שאה בשנת 1740 צברו אנשי החאנות של בוכרה מספיק כוח ו-45 שנה מאוחר יותר יכול היה מוראד להתנתק סופית מהשליטה הפרסית ולהכריז על אמירות בוכרה.

שבטים נוודיים אוזבקים בהנהגתו של שאיבאני ח'אן כבשו את שתי המדינות הטימורידיות במרכז אסיה וחלקים מח'וראסאן. עד מהרה שלטו השאיבאנידים על טרסאוקסניה, באלך, באדאכשאן, פרגנה, טשקנט, טורקסטן. הם קבעו תחילה את בירתם בסמרקנד בירת הטימורידים, אך הח'אנים העדיפו להקים את בירתם בעיר בוכרה, שהפכה למרכז רוחני אסלאמי מן המעלה הראשונה. ראשון החאנים בבוכרה היה עובאיד אללה ח'אן (Ubaid Allah Khan, 1539-1533). למרות שהשליטים היו אוזבקים העמים בבוכרה וסמרקנד היו טג'יקים ודיברו טג'יקית.

2. השושלת הג'אנידית (Janid) האסטרחהנית

לאחר מותו של עבדאללה ח'אן, החאן האחרון השאבאנידי, עלתה השושלת הג'אנידית האסטרחהנית. המדינה פוצלה בין החאן היושב בבוכרה לבין שאר בשרו ששלט מדרום לאמו-דאריה ובירתו היתה בעיר באלך. הפיצול גרם לתסיסה ולמאבקי כוח אלימים. הפיצול והחולשה של הממשל הביאו לאבדן טריטוריות בח'וראסאן, שנפלו לידי הפרסים. הבוכרים סבלו מידם הקשה של האוזבקים החוזרמים, ופלישות קזחיות – כל אלה גרמו להתפצלויות נוספות בפרגנה ובבדאכשאן. בשנת 1740 נפלה האמירות לידיו של נאדיר ח'אן המלך הפרסי והחאן של בוכרה אבו אל פאיז נעשה וסל של המלך הפרסי.

3. השושלת המנע'יתית (1740-1920) (Manghid)

בשנת 1747 לאחר מותו של נאדיר שאה עולה בבוכרה שושלת של השבט האוזבקי המנע'יתי ובראשה שאה מוראד (1785-1805) ומכתיר את עצמו לראשונה בתואר אמיר בוכרה. השושלת מחזיקה מעמד עד

לשנת 1920 כשהצבא האדום הרס חלקים רבים בבוכרה ואילץ את האמיר עליס ח'אן לנוס על נפשו לאפגניסטן.

בימי השושלת הזאת התפתחה הריכוזיות בממשלה וירד כוחם של ראשי השבטים האוזבקים. האמיר נסראללה (1827-1860) חיסל רבים מהאריסטוקרטים והקים צבא משוכלל שהייתה לו גם ארטילריה. הוא חילק את האמירות ל-20 פרובינציות ובראש כל אחת העמיד מושל ששלט ביד רמה.

קשרי החוץ של האמירות היו דלים ורק הכיבוש הצארי של מרכז אסיה והכנסת הרכבת הטרנס-כספית שינו את קשריה של בוכרה עם מדינות אירופה.

4. מן הכיבוש הרוסי ועד לכיבוש הסובייטי

העימות הראשון עם רוסיה החל בשנת 1865, לאחר שהרוסים כבשו את טשקנט. הבוכרים הובסו בשלוש קרבות ואילצו את האמיר מוזאפר אל-דין (1860-11885) לחתום ביום 18.6.1868 על הסכם שלום עם מושל טורקסטן הגנרל א"פ פון קאופמן, שהפך את האמיר לואסל של הרוסים. במרחק מה מבוכרה הוקמה העיר הצבאית הרוסית קגן שם ישב הגוברנטור שהכתיב לאמיר דפוסי התנהגות בעיקר ביחסי חוץ. הרכבת לא הגיעה עד היום עד בוכרה מחשש ש'מכונת השטן' תיפגע בבטחונה של בוכרה, אלא הגיעה עד לקגן (1887). סמרקנד והפרובינציות שלה סופחו לטורקסטן הצארית והאמירות נפתחה בפני סוחרים רוסיים. לאחר 1905 מתפתחת תנופת סחר גדולה על ידי הרוסים. השמרנים האסלאמיים ראו בעין רעה את החדירה הרוסית. בשנת 1920 מגיעים גדודי הפרשים של הצבא האדום והארטילריה שלהם פוגעת בשני שלישים של ה'ארק' (ארמון האמיר) ובמינרט 'פוא-י קלון'. ההרס היה רב. האמיר עליס ח'אן נטל כמה מנשותיו ואוצרותיו בליווי משמר האמירות ויצא לאפגניסטן דרך דושנבה. בדרכו בזז ופגע ביהודי דושנבה ומצא מקלט בקאבול בחסות השאה האפגני, שגם השיא לו כמה מבנות המלוכה. שטח השליטה של האמיר האחרון נמצא כיום בשליטה אוזבקית, עם חלקים בטג'יקיסטן, טורקמניסטן וקזחסטן.

(מוחמד עליס ח'אן (1880-1940),

האמיר האחרון של בוכרה.

צילום משנת 1911

נוסעים אירופאים שביקרו במרכז אסיה בסביבות המאה ה-16 פגשו יהודים המתגוררים באמירות הבוכרית. היהודים התפזרו מבוכרה לטג'יקיסטן ולחלקים אחרים של אוזבקיסטן, טורקמניסטן וקזחסטן. בשל האיומים על חייהם של היהודים שנדרשו להתאסלם או למות, נדדו היהודים ממקום למקום רק כדי לשמור על אמונתם.

[